

Darkó nagy figyelemmel és elmélyedéssel iparkodik megrajzolni s közben néhol túl is rajzolja őket, néhol azonban egészen üresen hagyja bizonytalanul felrajzolt körvonalalaikat. Ugyanilyen ingadozásokat mutat stílusa is, mely sokszor darabos és erőltetett. Mindezek a kifogások azonban nem akarják kétségbevonni a «Szakadék» valóban jelentős értékeit: gyakori frissességét, éles életmegfigyeléseit és különösen azt nem, hogy Darkó minden vonatkozásban nagyigényű törekvéseket mutat.

Farkas Zoltán.

Illyés Gyula: Nehéz föld. Versek.
A Nyugat kiadása. — Zsellérfiúnak mondja magát, zsellérek között élt s dolgozott és most versekbe töri a föld nehéz életét, emlékeit, dacos vágyait Illyés Gyula. Lomha, nehézkes sorokban, amelyek csak elvétve fordulnak a népdal könnyebb ritmusába, teregeti el mondanivalóját és őszintén kitérülve mondja:

Tőlük (zsellérektől) tanultam a szót,
mely lassan támad bennem,
megyárja visszhangját,
Tőlük e tekintetet, mely mindig messze
bámul,
S erdő felett, barmok szemében közö-
nyösen nézi, hogy füstölög,
hogyan leng a halál.

Sokfelé jártam, de magamat jól csak
köztük érzem én,
Csendesek ők, az vagyok én is, csende-
sen utalom urainkat,
Észrevehetik ők, nem az ő gyönyörükre
való e pár vers,
mely néha lobbót vetett bennem,
Együgyűbb szíveknek gondoltam innen
jelt adni velük.

Ezzel vezeti be a kötetét, amely túlnyomórészt szabad versekből áll. Olykor ugyan a megkomponáltság zárt vonaljai szinte klasszikus szintet adnak egy-egy versének, sokszor azonban el-elrohannak vele a szavak, szeszélyes sorokba rója őket, azután nem bánja, ha prózává laposodnak is. A szabad versek sorait igen gyakran szándékosan laposítja el, ok nélkül töri meg a ritmust, vagy még egy-két szót biggyeszt a befejezett ritmusú sor végére, az elvágtott ideg érzetét keltve, vagy zásútcutát mutatva az olvasónak. Szeretne hányivetinek látszani, akinek nem fontos a «hogyan», aki csakazértis a maga ösvényén jár és csak akkor tér le az országútra, ha jól esik neki. Ezért aztán hol fölrajka

az írásjeleket, hol meg elhagyja és pongyolásága, épen a szándékossága és szélessége miatt, nem épen kellemes. De Illyés Gyula e kötetben lelke termőfájának első gyümölcseit rakja elének s úgy látszik, nem mind érett meg egyformán.

Pedig a mondanivalója izes és magvas. Vannak strófái, amelyek magasan szárnyalnak, versei, amelyek kívánatos ízt hagynak maguk után. Képei csodálatos ívelésűek és tárgyi vonatkozásukon túl a lelkünk legmélyéig érnek. Talán a legszebb képe, amellyel a faluja iránti szeretetet érezteti meg velünk:

Felértem a dombra, lent a lombok kö-
zött csipogott
a szegény
Falu, mint elülő fészekalj, nehéz lehel-
letét ahogy megéreztem,
*Mintha hegedő seb indult volna meg hir-
telenül bennem,*
Meg kellett állanom, — pirosszoknyás
bokor karjaiba dültem.

Ha e szeretetről szólanom kellene, mely
néha-néha mint
egy rémület eláraszt,
Kapkodni tudnék csak futó kezeimmel,
mint ömlő,
nyelvbénító szerelemben,
Hajtani szégyenlős arcomat egy mellre
s hallgatni mellemből
Félszárnyal csapkodva, hogy száll-
száll mégis
ég felé a remény!

Csupa plaszticitás e kiszakított néhány sor és határozottan jellemző Illyés Gyula költészetére. Mert nézzük csak közelebbről. Képelete a falu reálsan látott természeti képéből indul el. Ez hívja életre érzését, amelyet megint csak képből fejez ki, de ezúttal már egy, a bensőjében végbemenő folyamatot vetít elének allegorikusan és megerősíti azt a hozzá zsúfolódó, lelkiállapotot festő képpel. De itt már rejtett asszociáció sejteti az allegória elmélyült jelentését, amely azonban csak a következő strófában válik teljessé, amikor a «szerelem» szót kimondja.

És hogyan szól erről a szeretetről ebben a másodiknak idézett strófában! Mintha nem is ismerné a rossz költők frázisraktárát, még véletlenül sem nyúl az elkopott rekvizitumokhoz. Sőt merse sincs e szeretetet szavakba foglalni, hanem csak föltélesen mondja: Ha e szeretetről szólanom kellene... És inkább azt az önkívülethez hasonló lelki-

állapotot, amely ebben az esetben elfogná, rögzíti le, az elsőül részletezett stróféhoz teljesen hasonló módon, amivel fantáziája hullámszásának szinte lemérhető grafikonját adja.

És mennyi naivitás, mennyi megható szépség remeg ezekben a sorokban! Amikor azt mondja: *szégyenlős* arcomat — csakugyan a falu embereire gondolunk, akik mindig röstelnivalónak találják, ha szent érzésüket kimondják, kimutatják. Ez az egy jelző pedig sokkal inkább rávall Illyés Gyula eredetére, a szelléri származás gyakori hangzótatásánál.

Pedig elég sűrűn utal erre: «Szellérek fia vagyok én, az vagyok, sose szégyenlettem, bennem forr örökre, mit emiatt nyeltem». És állja ezt a városban is: «Nem feledhetem én Soha, honnan jöttem, Szalomban is azt hiszem, hogy Kuttyánk jár mögöttem». A főntebb idézett két strófa is csak bevezetője egy megáláztatásoktól, szilaj dactól, elszántságtól fűtött versnek, amelyben «egy költő szől népének nevében» és az elnyomatás halálára esküszik. A kötet első ciklusában különben is minduntalan felmordul a mélyből jött nincstelenség hangja s egyik szelíd színekben pompázó, tiszta forrásvíz-ízű versét így fejezi be: «A kémen füstjében Dózsa György sercegő bőrének szagára emlékezik orrom, Mintha én is haraptam vón belőle, gyomrom felkavarog, Köpésem vitriol, ha isten segít, megláthatjátok még fekete marását». De később is (Elégia) a tudatalatti multon való tapadás ki-moshatatlan erejével vetődik fel benne a kép: «Felébredtem, a kerek táj Fejemet úgy szorította, Mint Dózsa Györgyöt a vakító Fehéren izzó vaskoronaa».

Szerelem és Szülőföldem című ciklusában az otthon képeit, *Mint a harmatban szerelmét* írja. Oly üdítően tiszta strófái, versei vannak ezekben, hogy gyönyörűség olvasni őket. «Két karomban halt meg Egy kis borjú hajdan, Bús fejét ringató részvét Él most is karomban.» Vagy: «Hogy mondjam el? Midőn karodban legeslegesőzör aludtam, álmomban gyerekkorom társa, egy kis kutya nyalt a fülemben».

Minden egyes verse a földdel, a néhez földdel való örököségéből, a földmunkás mindennapi személetéből fogja ki motívumait. «Kaszálásra érett sarjában hevertem...» «Különös tájról álmodtam ezen a délután jászolban fekvésben...» «Vágy lepi el szívemet must-ízű szénán aludni teheneink mellett...» Egyszerű szavát, mint kézi-

vetelőjét a szőnyegszövő parasztaszszon, oly természetesen veti a tarkázott színekben mozgó nyüstbe, hogy szinte észrevétlenül rajzolódik elének lelkének hímes virága: a vers.

Érdemes költőt ismertünk meg Illyés Gyulában, akinek gazdagsága — reméljük — csak ezután fog teljesen kibontakozni. Ha majd rájön arra, hogy főleg az azt kendőzni, ami természet-től fogva szép, amin a kendőzés csak ront, zavartalanabb élvezetet fog nyújtani olvasóinak. *Majthényi György.*

Berecz Dezső: Párhaj. Elbeszélések és egyfelvonásosok. A *Frankenburg Irodalmi Kör* kiadása, *Sopron*. Tízhat elbeszélést és öt egyfelvonásost ad Berecz Dezső tizenkét éves, jókiállítású kötetében. Hosszabb írói működés egybegyűjtött termése.

Berecz témaköre túlnyomó részben a szerelem. Nem a magyar basaszemzőgből nézi a szerelmet, szemlélete inkább nyugati, mondhatnám: irodalmi. Bennünket, magyarokat — azt hiszem — nem tör le, nem gyötör meg úgy a szerelem, mint Berecz férfait. Életünknek nem ez a központja. Magyar írónak ezért elég nehéz a feladata szerelmi vívódások megírásánál; kerülnie kell a tisztán irodalmi illatú szerelmeket, melyek egészséges életfelfogású, józan olvasókban alig lelhetnek visszhangzásra. A szerelemnek e «magyar kezeléséhez» fokozott értécsökentőül járul a modern élet, mely nem tűri a szerelmi problémák uralomra jutását az emberek felett. Berecz Dezső írói célkitűzésének ilyenformán dicséretére válik e megnehezült feladatkor választása.

A *Napkelet* olvasói emlékezhetnek a szerző *Levelek* című írására. Egy újsáíró irogatja a leveleket édesanyjának, huga budapesti férjhezmenési hadműveleteinek mozzanatairól. Lilla kisaszszony rohamos és öntudatos modernesedése az újsáíró szerény feleségét is magával rántja; Lilla a végén ügyes rendezéssel elvéteti magát egy ötvenegynéhány éves földbirtokossal, közben azonban mellékutakon kíméletlenül figyelmes pénztelen fess fiúk iránt is, az anya és sógor nő helyeslése mellett. A háború utáni korszak pompás rajza ez, a régi nő inflációs erkölcsi felhígulását kevesen fogták meg így. Ez a novella Berecz írásművészetének legjavas a kötet ékessége. Nem «irodalmi», hogy annál *íróibb* legyen. Él. Technikában is hiánytalan.